

Онуфрієнко Г.С., доцент кафедри
українознавства та загальної мовної
підготовки гуманітарного факультету
Запорізького національного технічного
університету, доктор філософії у
філологічних науках, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СФЕРИ ФІКСАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ КІНЦЯ ХХ СТ

Українська мова в юриспруденції як засіб юридичної техніки, законодавчої та правозастосовної діяльності в Україні, як об'єкт юридичного регулювання і канал сучасної правової комунікації активно й різноаспектно досліджується в обох формах (усній та письмовий) функціонування. Науковці і практики якнайбільше вивчають лексико-семантичне ядро мови юриспруденції - юридичну термінологію, що є відкритою, кодифікованою й ієрархізованою множинною системою взаємопов'язаних і взаємозалежних вербальних знаків як лінгвосеміотичних репрезентантів правової дійсності. Юридична термінологія існує у двох постійно взаємодіючих сферах: сфері функціонування і сфері її фіксації, яка репрезентована термінологічними словниками, юридичними довідниками, глосаріями, енциклопедіями.

Українські юридичні терміни, їх ознаки і дефініції обирають предметом своїх наукових студіювань і юристи, і мовознавці. Активно проблеми вноормування української термінології обговорювалися на всіх десятих попередніх науково-практичних конференціях «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи», ініційованих і проведених (у форматі всеукраїнських) Національною академією внутрішніх справ (м. Київ).

Лексикографічні ресурси юриспруденції кінця ХХ ст. представлені низкою термінологічних словників різного функційного призначення, поміж яких практики, науковці, студенти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів у світі найчастіше користуються перекладними (дво- та багатомовними) й тлумачними; для освітньої сфери актуальними є ще й навчальні словники.

Одним із перших від часу незалежності України став опублікований редакцією «Бюлетеня законодавства та юридичної практики України» «Російсько-український словник юридичних термінів» (К., 1994. - 322 с.), у реєстрі якого подано близько 20 тисяч найбільш уживаних в юридичному обігу термінологем і термінологічних словосполучень, до яких наведено українські термінологічні еквіваленти. Укладачі (Ф. Андерш, В. Винник, А. Красницька, А. Полешко, О. Юрчук) із метою внормування (відповідно до IV редакції «Українського правопису») і подальшого впорядкування термінології використали словникові статті попередніх перекладних термінографічних видань, у т.ч. за редакцією А. Кримського, та інших авторитетних галузевих, енциклопедичних та загальномовних лексикографічних праць, а також джерела сфери функціонування юридичних термінів (наукові монографії, законодавчі акти, періодичні видання). Словник надає користувачам необхідну і достатню граматичну й стилістичну інформацію засобами позначок-ремарок.

Того ж 1994 р. задля аргументованого уточнення юридичних термінів у сенсі повної / максимальної їх відповідності позначуваному поняттю Українська Правнича Фундація видає тримовний (російсько-українсько-англійський) словник правничої термінології, яким було здійснено унікальну спробу комплексного розв'язання складного завдання - внормувати й уніфікувати галузеву термінологію. Укладачі словника (С. Воробйова, Ю. Зайцев, Н. Соломашенко) запровадили принцип мотивування терміна як словесного знаку відповідного правничого поняття на засадах ґрунтовного порівняння з аналогами в англійській мові та врахування еволюції аналізованих 642-х понять у нових часових та соціально-історичних умовах. Специфіка мікроструктури словника - наявність у статтях мотивувальної частини (порівняння існуючих тлумачень) для переконливого визначення нормативного (якнайточнішого за поняттєвим змістом та найприроднішого за мовною формою) відповідника з кола тих, які зафіксовані у різних словникових джерелах.

Для віддзеркалення динамічних змін українського законодавства (станом на 01.05.1999 р.) вийшов друком 1999 року тлумачний «Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України»

(К., 502 с.) за редакцією Сіренка В.Ф. та Станік С.Р. У ньому подано дефініції до 4351 терміна з майже 29 тисяч нормативних актів з метою надання правової інформації населенню. У словнику дефінійовано поняття з усіх галузей права, що дозволяє його використовувати як універсальну довідкову базу з правознавства.

У зазначених перекладних і тлумачних словниках кінця ХХ ст. було здійснено впорядкування української юридичної термінології за логічним, поняттєво-змістовим та мовним параметрами. Ці термінографічні видання розраховані передусім на професійних юристів, працівників державних органів, у тому числі правоохоронних. Для студентської молоді, яка здобуває базову (бакалаврську) й повну (магістерську) вищу юридичну освіту, в першу чергу потрібні термінологічні словники малих форм, тобто короткі словники інтегративного типу, які виконують у комплексі функції навчального, перекладного і термінологічного типів словників. Так, для освітніх закладів системи МВС одним із перших був підготовлений «Навчальний російсько-український словник фахової термінологіки для правників» (Запоріжжя, 1998. - 120 с.; Запоріжжя, 2001. - 124 с.) за загальною редакцією Г.С. Онуфрієнко. У словнику подано понад 2200 реєстрових терміноодиниць із правничої, ділової, військової сфер та додаток зі складними випадками керування в професійній документації. Такого типу словник є обов'язковим компонентом навчального профільного комплексу, активно допомагаючи забезпечити відповідно до державних потреб якісну українськомовну підготовку тих, хто здобуває юридичну освіту.

Отже, динамічність удосконалення законодавства України зумовлює процеси систематичного поповнення й оновлення термінографічних ресурсів юридичної практики і в першу чергу засобами перекладних, тлумачних та навчальних словників юридичної термінології.